

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ СОЦІОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ПРИ ВИВЧЕННІ ПОПИТУ НА ОРГАНІЧНУ ПРОДУКЦІЮ ВІТЧИЗНЯНИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ

А. В. Лесь, к. е. н.

А. В. Ращенко, к. е. н.

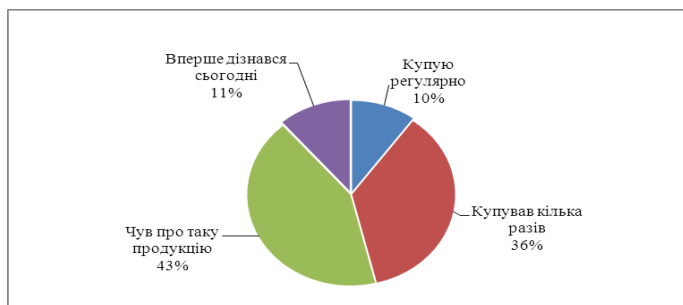
Житомирський національний агроекологічний університет

Незадовільний рівень екологічної безпеки харчування населення України потенційно має породжувати у споживачів потреби в екологічно безпечній продукції. Задоволення екологічно орієнтованих потреб споживачів не можливе без забезпечення їх органічними продуктами харчування. Однак, наразі вітчизняний ринок органічної продукції є вкрай незначним, порівняно із більшістю країн Європи. Очевидною є необхідність дослідження ставлення населення до органічної продукції та виокремлення чинників, що визначають їх попит. Тому вивчення особливостей поведінки споживачів сільськогосподарської продукції, зокрема викликаних екологічним чинниками, є актуальним.

У процесі дослідження було проведено соціологічне опитування 384 респондентів, що проживають у м. Житомир. Опитування проводилось у 2015 р. у рамках реалізації діяльності для підтримки Фонду розвитку бізнесу проекту «Розвиток органічного ринку в Україні» (2012 – 2016 рр.) Проект фінансується Державним секретаріатом Швейцарії з економічних питань (SECO) та впроваджувався Дослідним інститутом органічного сільського господарства (FiBL) за участі ТОВ «Альтернативні технології плюс». Відбір респондентів, думка яких досліджувалась, мав випадковий характер. Серед опитаних було 38% чоловіків та 62% жінок, що

приблизно відповідає даним Житомирського обласного управління статистики щодо розподілу населення міста за статтю. Вікова структура респондентів була такою: 45,6% людей, що брали участь в дослідженні, були в віці від 25 до 39 років, 43,8% опитаних були в віці 40 і більше років та 10,6% – в віці до 24 років. Таким чином, виходячи з результатів дослідження, можна стверджувати, що за основними демографічними показниками, отримана вибіркова сукупність відтворює основні характеристики генеральної сукупності.

Дослідження проводилось з метою виявлення ставлення споживачів до органічної сільськогосподарської продукції, а також встановлення мотивуючих чинників, що визначають потреби у ній. Особливу увагу слід привернути до того, чи знайомі споживачі з органічними продуктами харчування. На рис. 1 наведено розподіл відповідей респондентів на дане запитання.

Рис. 1. Розподіл відповідей респондентів на запитання: «Чи знайомі Ви з органічною сільськогосподарською продукцією?»

Джерело: власні дослідження.

Аналіз соціологічних даних свідчить, що 43 % респондентів «чули про таку продукцію» та 36 % респондентів «купували органічні продукти кілька разів». 11 % респондентів раніше не чули про органічну продукцію та вперше дізналися про неї під час проведення соціологічного дослідження. Відтак, соціологічне опитування виконувало не лише дослідницьку, а також і інформаційну функцію. Щодо респондентів, які є постійними споживачами органічної сільськогосподарської продукції, то таких нараховано 10 %. Цікаво, що з тих респондентів, хто споживає (постійно та епізодично) органічну сільськогосподарську продукцію, найчастіше називались наступні торговельні марки: «OrganicMilk», «Жменька» та «Еко Род».

Наступне питання, яке ставилось перед респондентами, мало таку редакцію: «Що спонукатиме(є) Вас до купівлі органічних продуктів харчування?». Розподіл відповідей респондентів та рейтинг мотиваційних чинників купівлі органічної сільськогосподарської продукції наведено у табл. 1.

Як видно з табл. 1, головними мотиваційними чинниками, що спонукали б населення споживати органічні продукти харчування є: корисність органічної продукції для здоров'я, доступна ціна на неї та висока якість.

Таблиця 1

Рейтинг мотиваційних чинників купівлі органічної сільськогосподарської продукції

Мотиваційні чинники купівлі органічної сільськогосподарської продукції	Відповіді респондентів		Рейтинг
	частота	%	
Корисність органічної продукції для здоров'я	245	35,3	1
Доступність органічної продукції	172	24,7	2
Висока якість органічної продукції	163	23,5	3
Суворі стандарти органічного виробництва	59	8,5	4
Наявність органічного сертифікату	44	6,3	5
Широкий асортимент органічної продукції	12	1,7	6
Всього	695	100	-

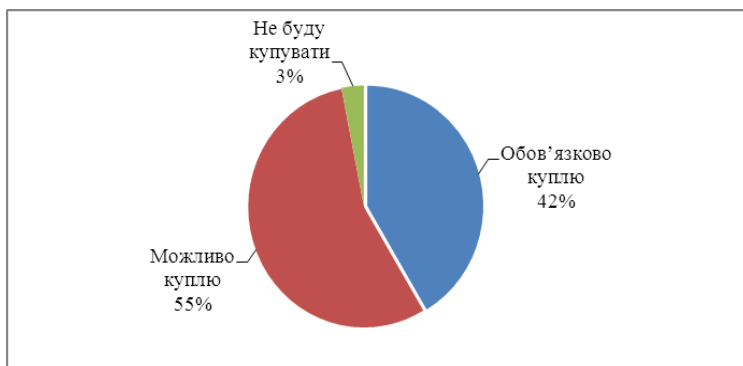
Джерело: власні дослідження.

Розглянемо кожен із зазначених мотивів детальніше. Щодо корисності органічної продукції для здоров'я споживачів, то проведені дослідження (2010-2011 рр., ЖНАЕУ) свідчать, що для українських споживачів найактуальнішою є проблема якості продуктів харчування. Майже 70 % опитаних споживачів не задоволені якістю сільськогосподарської продукції, яку купують, та вважають її вплив на здоров'я негативним [1].

Ставлення споживачів до виробів харчової промисловості, особливо м'ясних та молочних продуктів, є ще гіршим. Вважається, що саме занепокоєння споживачів негативним впливом забрудненої продукції на їх здоров'я визначає потребу та, відповідно, формує

попит на еко-продукцію. Щодо доступності та якості органічної продукції для споживачів, то ціна є одним із вирішальних факторів, що зумовлює успіх такого товару на ринку. Вплив ціни на об'єми продажів органічної продукції складно переоцінити, оскільки, з одного боку, ціна виступає перешкодою здійсненню покупки (націнка на органічні продукти в Україні складає 50-300 %, що не сприяє її масовому споживанню), з іншого – ціна слугує для споживача підтвердженням якості товару [2].

У контексті даного дослідження вважаємо за необхідне визначити можливий майбутній попит на органічну продукцію. Респондентам було запропоновано відповісти на запитання: «Чи оберете Ви органічну сільськогосподарську продукцію для особистого споживання?» (рис. 2).

Рис. 2. Розподіл відповідей респондентів на запитання: «Чи оберете Ви органічну сільськогосподарську продукцію для особистого споживання?»

Джерело: власні дослідження.

Результати опитування, які наведено на рис. 2, свідчать, що 42 % респондентів готові купувати органічну сільськогосподарську продукцію у майбутньому, 55 % респондентів «можливо купуватимуть» органічну продукцію та 3 % респондентів не будуть її купувати. Слід зауважити, що для підтримки нормальної життєдіяльності людині необхідно отримувати якісні продукти харчування. Стрімкий розвиток науково-технічного прогресу та інтенсифікація виробництва призвели до того, що продукти харчування накопичують значну кількість шкідливих речовин. вищенаведена ситуація спричиняє значне погіршення стану здоров'я

суспільства. Логічним є те, що вирішення означеної проблеми можливе за умови поширення інформації щодо екологічних товарів та послуг серед населення.

З метою дослідження ставлення споживачів до торговельних точок, в яких вони купують або купували б органічну сільськогосподарську продукцію, респондентам було запропоновано відповісти на запитання: «Якщо Ви вирішите споживати органічну продукцію, де Ви бажали б її купувати?». Результати опитування, які наведено на рис. 3, свідчать, що для 47 % респондентів найзручнішим є купівля органічної сільськогосподарської продукції у продуктових магазинах (супермаркети та продуктові торговельні точки). На думку 37 % респондентів, більше довіри викликатиме органічна сільськогосподарська продукція, що реалізується безпосередньо її виробником. І лише 19 % респондентів вважають прийнятним варіант у спеціалізованому інтернет-магазині. Така ситуація, на нашу думку, зумовлена тим, що електронні форми торгівлі є ще новими для споживачів м. Житомир. Не зважаючи на те, що щороку кількість покупок через Інтернет зростає, більшість товарів, які купують в такий спосіб, є непродовольчими.

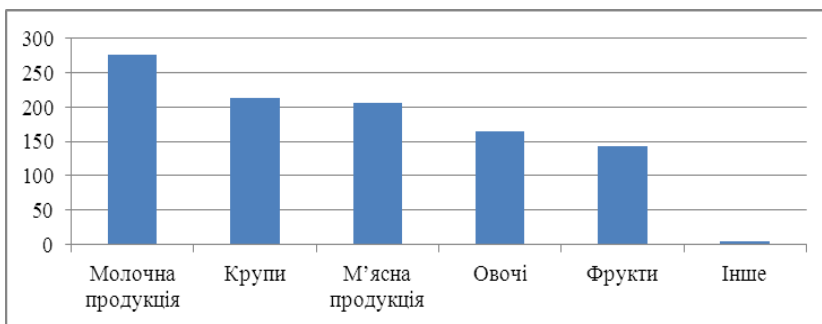
Рис. 3. Розподіл каналів реалізації органічної сільськогосподарської продукції залежно від довіри споживачів до них

Джерело: власні дослідження.

Під час спілкування респонденти запропонували інтерв'юерам такі додаткові варіанти збуту органічної сільськогосподарської продукції як ринки, в селі, ярмарки, у знайомих тощо. Також зустрічалися такі варіанти: вирощені на власному городі чи вирощені

власними руками та варіант ніде. Зазначені варіанти не дають відповіді на поставлене запитання, проте ілюструють відсутність довіри споживачів до будь-яких точок роздрібного продажу продукції.

Проведений аналіз даних соціологічного опитування та статистичної інформації дозволив встановити яка органічна сільськогосподарська продукція користувалась би найбільшим попитом у мешканців м. Житомира. Очевидним є бажання респондентів купувати органічну молочну продукцію. Підтвердженням даної тези є дані рис. 4, на якому відображено результати аналізу відповідей респондентів на запитання: «Який саме продукт на вашому столі в першу чергу має бути органічним?». Крім молочної продукції, значна кількість респондентів обрали варіанти «крупяні» та «м'ясна продукція». Дещо меншим попитом користувалися б органічні овочі та фрукти, оскільки відповідні позиції обрали менша кількість респондентів.

Рис. 4. Розподіл відповідей респондентів на запитання: «Який саме продукт на вашому столі в першу чергу має бути органічним?»

Джерело: власні дослідження.

Таким чином, близько 90 % жителів м. Житомир не мають чітко сформованих потреб у органічній сільськогосподарській продукції. У торговельних точках міста попитом користувались би органічні молочні продукти, крупи та м'ясні продукти.

При цьому, головними мотиваційними чинниками, що спонукали б населення споживати органічні продукти харчування є: корисність органічної продукції для здоров'я, доступність органічної продукції, висока якість органічної продукції. Існуючі потреби споживачів у сільськогосподарській продукції, могли б задовольнити

вітчизняні сільськогосподарські товаровиробники. Відтак, подальші дослідження полягатимуть у вивченні сільськогосподарських товаровиробників щодо запровадження органічного виробництва в їх діяльність.

Література

1. Ращенко А. В. Особливості формування попиту на сільськогосподарську продукцію в контексті ставлення споживачів до її якості та екологічної безпеки / А. В. Ращенко // Агросвіт. – 2012. – № 22. – С. 30–34.

2. Лесь А. В. Особливості цінової політики на ринку органічної продукції / А. В. Лесь, А. В. Ращенко // Органічне виробництво та продовольча безпека. – Житомир : Полісся, 2016. – С. 446 – 450.